

KATARZYNA GOLIK

Instytut Studiów Politycznych PAN

ORCID: 0000-0002-9161-8222

katarzyna.golik@isppan.waw.pl

K-transformacja – Korea Południowa jako model nowoczesności dla krajów rozwijających się

Studium przypadku Republiki Mongolii

K-transformation – South Korea as a Model of Modernity for Developing Countries

Case Study of the Republic of Mongolia

Słowa kluczowe:

kultura, modernizacja,
Korea Południowa,
urbanizacja, Mongolia,
soft power

Keywords:

culture, modernisation,
South Korea,
urbanisation, Mongolia,
soft power

K-transformacja – Korea Południowa jako model nowoczesności dla krajów rozwijających się. Studium przypadku Republiki Mongolii

Artykuł zawiera syntezę i opis mechanizmów transmisji koreańskich wpływów w obszarach technologii, gospodarki i kultury. Na Zachodzie ekspansja nowych trendów z Korei Południowej widoczna jest przede wszystkim w popkulturze, jednak w krajach rozwijających się ma wiele innych wymiarów, w tym gospodarczy, technologiczny oraz społeczno-kulturowy (np. relacje genderowe). Transformacja estetyczna w krajach azjatyckich, ale i szerzej – na globalnym Południu, powiązana jest bowiem z absorpcją idei modernizacji w realiach dawnych peryferii. W percepcji niegdysiejszego Trzeciego Świata Korea nie jest obciążona zbrodniami kolonializmu jak inne potęgi gospodarcze, a jednocześnie uosabia sukces ekonomiczny, stając się wzorcem i wyznacznikiem aspiracji dla tamtejszej nowej miejskiej klasy średniej. Prezentując koreański fenomen, artykuł przybliży studium przypadku mongolskiego społeczeństwa, które pomimo odmiennych warunkowań społecznych podlega przemianom pod wpływem tzw. koreańskiej fali. Mongolia wyjątkowo silnie zaabsorbowała koreańskie wpływy, łącznie z odrzuceniem sekularyzacji.

K-transformation – South Korea as a Model of Modernity for Developing Countries: Case Study of the Republic of Mongolia

This article provides a synthesis of the transmission mechanisms of Korean influence in the areas of technology, economy and culture. The expansion of new trends from South Korea is visible in Western countries primarily through pop-culture, but in developing countries it has many other dimensions, including economic, technological and socio-cultural one (like gender relations). Indeed, aesthetic transformation in Asian countries, but also in the broadly speaking Global South, is linked to the absorption of the idea of modernisation the realms of the in the former peripheries. Korea is perceived by the former Third World, as unencumbered by the atrocities of colonialism, as it is often the case of other economic super powers, and embodying economic success, becomes a model and determinant of the aspirations of the new urban middle class there. Analysing the Korean phenomenon, the case study of Mongolian society, which, despite its different social conditions, is being transformed by the so-called Korean wave, will be analysed. Mongolia uniquely embraced Korean influences, including the rejection of secularisation.

Wprowadzenie

Wzrost roli Korei Południowej w stosunkach międzynarodowych ilustruje powstały w 2013 r. format MIKTA (Meksyk, Indonezja, Korea, Turcja i Australia), który ma na celu m.in. wypracowanie ponadregionalnych propozycji reformy globalnego zarządzania¹. Jest to format nieobciążony charakterystyczną dla państw globalnej Północy spuścizną postkolonialną. Nie odbiera się go również jako kontestatora istniejącego porządku, tak jak BRICS+ czy Szanghajską Organizację Współpracy.

Z perspektywy koncepcji centra–peryferie status Korei Południowej w globalnym systemie jest niejednoznaczny, przez co pozostaje przedmiotem dyskusji. Jej specyfika bierze się z połączenia pozycji ekonomicznego centrum z bagażem doświadczonego kolonializmem byłego peryferium. Przypadek ten wymaga wyjścia poza binarne kategorie analityczne w kierunku hybrydalnego „pomiędzy” i skłania do przemyślenia postkolonialnych koncepcji o opozycji centrum–peryferie. Część opracowań za peryferium uznaje kraj niedorozwinięty gospodarczo po drugiej wojnie światowej. Przywołuje się również niedookreśloną peryferyjną przeszłość. W przypadku Korei Południowej jako przykład byłej peryferyjności wskazywana jest chociażby specyfika lokalnych czempionów gospodarczych, czyli czeboli. Z jednej strony firmy te są uosobieniem ekonomicznego sukcesu, z drugiej zaś – peryferyjnego kapitalizmu opartego na interwencjonizmie państwowym, który wspiera firmy należące do klanów². Problematyczne jest tu więc ulokowanie Korei w kategorii byłego peryferium, która opiera się na opozycji Wschodu i Zachodu, gdzie kraj ten staje się swego rodzaju fałszywym Zachodem czy właśnie stającym się quasi-Zachodem³. W innym ujęciu można mówić o utrzymaniu peryferyjnego statusu Korei poprzez prestiż i dyseminację języka angielskiego. Wspiera on tam zachodni neokolonializm w asymetrycznej relacji gospodarki i władzy, a także reprodukcję kultury. W dyskursie społecznojęzykowym zjawisko to ilustrowane jest przykładem funkcjonujących w tym kraju zglobalizowanych elit peryferii.

1 „MIKTA” [online, dostęp: 30 X 2025]: <<http://mikta.org/?ckattempt=1>>.

2 I. Lyan, *Ex-Periphery: South Korea's Position vis-à-vis the Global Society*, [w:] *Korea and the Global Society*, ed. Y. Ahn, Routledge, Oxfordshire 2023, s. 60–62.

3 Tamże, s. 60–62.

Dlatego też w literaturze naukowej uznaje się, że przyjęcie w Korei języka angielskiego nastąpiło według modelu relacji centrum–peryferie⁴.

Korea Południowa osiągnęła sukces gospodarczy i stała się wzorem dla wielu krajów zarówno rozwijających się, jak i rozwiniętych. Jej międzynarodowa ekspansja opiera się na czterech głównych filarach. Pierwszym jest sukces gospodarczy państwa rozwojowego typu wschodnioazjatyckiego⁵. Za drugi można uznać tworzenie od lat dziewięćdziesiątych nowoczesnej kultury koreańskiej na potrzeby wewnętrzne poprzez fuzję kultury rodzimej z masową amerykańską i japońską. Trzecim filarem są zmiany społeczne pod wpływem kryzysu finansowego lat 1997–1998. Z załamania gospodarczego wyłonił się wreszcie ostatni, tj. gwałtowny postęp techniczny w obszarze cyfryzacji.

Obecność Korei Południowej w kulturze i gospodarce widoczna jest niemal na całym świecie. W Polsce, relatywnie wysoko rozwiniętym⁶ państwie Unii Europejskiej, dostrzegalny jest jej wpływ nawet na instytucje państwowe. Uwzględniają one Koreę w projektowaniu swoich polityk chociażby poprzez próby włączenia jej w projekty modernizacji armii, Centralny Port Komunikacyjny czy wdrażanie rozwiązań w przestrzeni miejskiej przez samorządy⁷, tworząc komórkę ds. Korei w ministerstwie⁸ czy aplikując o projekty w ramach Programu Dzielenia się Wiedzą⁹. Polska to geograficznie i kulturowo odległe państwo, które jednak dostrzegło glo-

4 M. Smith, *Centre-Periphery Agency Dynamics during Linguistic Imperialism: An Investigation of Korean Perspectives*, „Korea TESOL Journal” 2018, vol. 14, No. 1, s. 4, 6, 10.

5 Odnoszę się do koncepcji kraju rozwojowego (*developmental state*), charakterystycznej dla Azji Wschodniej lub historycznego obszaru buddyjsko-konfucjańskiego. C. Johnson, *The Developmental State: Odyssey of a Concept*, [w:] *The Developmental State*, ed. M. Woo-Cumings, Cornell University Press, Ithaca–London 1999, s. 32–60.

6 W 2025 r. Polska awansowała do grona dwudziestu największych gospodarek świata. O polskim cudzie gospodarczym zob. „The Economist”, 22 V 2025.

7 Wdrażanie koreańskich technologii przez polskie samorządy omawiane było podczas zorganizowanej 24 IX 2024 r. przez Koreańską Agencję Inwestycji i Handlu (KOTRA) konferencji „Korea – Poland Smart City Business Mixer 2024”.

8 *Knowledge Sharing Program*, „Korea Development Institute” [online, dostęp: 10 VIII 2025]: <<https://www.ksp.go.kr/english/index>>.

9 Pewne sukcesy odniosły tu np. Główny Urząd Statystyczny oraz Ministerstwo Rozwoju i Technologii. Zob. *Knowledge Sharing...*

balną rolę Korei i podjęło wysiłek wykorzystania jej potencjału na rzecz modernizacji wybranych obszarów kraju.

Fenomen Korei odcisnął ślad na państwach i społeczeństwach odległych geograficznie i kulturowo. Zasadna wydaje się zatem refleksja nad skalą transformacji azjatyckiego społeczeństwa, które jest bezpośrednio eksponowane na koreańskie wpływy, tj. Mongołów. Niniejszy tekst prezentuje pilotażowe wyniki przeprowadzonych w Mongolii badań terenowych mających na celu określenie istotnych sfer życia społecznego, które podlegają transformacji przez tzw. koreańską falę (*hallyu*). W celu przedstawienia tego zjawiska zaprezentowana zostanie sytuacja wewnętrzna Korei Południowej jako tło i mechanizm powstania sił wpływających na społeczeństwa różnych kontynentów. *Casus mongolski* stanowi zaś przykład absorpcji wpływów koreańskiego społeczeństwa przez inne, odmienne od niego kulturowo.

Koreańska fala rozumiana jest jako wpływowa kultura masowa, utożsamiana głównie z takimi obszarami, jak muzyka (*K-pop*), dramat telewizyjny (*K-drama*), film (*K-movie*), moda (*K-fashion*), kuchnia (*K-food*) oraz sporty elektroniczne i gry komputerowe. Współcześnie stała się estetyczną siłą transformacyjną, którą w różnych regionach Azji można porównać z historycznym oddziaływaniem Francji i USA. Korea jednak odróżnia się od wspomnianych państw w dwóch istotnych aspektach. Po pierwsze, nie jest potęgą zachodnią¹⁰, lecz państwem zmodernizowanym po drugiej wojnie światowej według modelu rozwojowego wypracowanego w Azji Wschodniej, nie zaś w regionie atlantyckim. Po drugie, dyseminacja koreańskich technologii czy kultury nie jest wspierana przez współczesną czy historyczną dominację militarną i politykę kolonialną, gdyż w okresie nowożytnym Korea nie tylko nie zdradzała ambicji imperialnych, ale wręcz sama była obiektem ekspansji różnych potęg. Kraj ten eksportuje swoją miękką siłę (*soft power*) bez zaplecza militarnego, a jedynie w powiązaniu z siłą gospodarki. Kluczowy staje się fakt, że Korea przynosi ideę modernizacji gospodarczej, społecznej i kulturowej jako kraj, który sam doświadczył przemocy imperialnej¹¹. Kopiowała przy tym niektóre osiągnięcia modernizacyjne

10 Zgodnie z postkolonialnym postrzeganiem jej jako fałszywego Zachodu czy stającej się quasi-Zachodem. I. Lyan, *Ex-Periphery...*, s. 63; D. Long, *Repression...*, s. 9–11.

11 Chodzi tu przede wszystkim o działania Japonii, ale wcześniej była też podbijana przez Mongołów i Mandżurów.

USA, Japonii lub Europy Zachodniej. Jak zauważył Lim Jie-hyun, jest to niewinna siła transformacyjna, sama nosząca piętno przemocy i traumy¹². Pomimo trudnych historycznych doświadczeń państwa peryferyjnego Korea zbudowała bardzo nowoczesną gospodarkę i przesunęła się do ekonomicznego centrum. Ponadto w ramach państwowej polityki kulturalnej znalazła sposób na promocję modernizmu, ale w wersji postperyferyjnej, a nie mocarstwowej. Innym elementem, który dawał współczesnej koreańskiej kulturze większy potencjał ekspansji w Azji i Ameryce Łacińskiej niż amerykańskiej i zachodniej kulturze popularnej, była jej pruderyjność¹³. W wielu krajach tradycyjna obyczajowość lub oficjalna cenzura ograniczały bowiem otwarte rozprzestrzenianie się często kontrowersyjnych, wulgarnych lub w jakikolwiek sposób niepokojących produkcji telewizyjnych, gier czy muzyki rozrywkowej z głównego nurtu Zachodu.

Artykuł aspiruje do odpowiedzi na następujące pytania badawcze: Jakie były wewnętrzne uwarunkowania Korei, które umożliwiły globalną ekspansję jej *soft power*? Jakie czynniki zadecydowały o ich absorpcji w Mongolii? Czym objawia się transformacja mongolskiego społeczeństwa?

Literatura i metodologia

Społeczna transformacja w Korei Południowej obejmuje przede wszystkim kulturę, rozrywkę, usługi i model życia codziennego. Stała się ona wspieranym przez państwo koreańskim towarem eksportowym, którego ekspansja rozpoczęła się na przełomie lat dziewięćdziesiątych i pierwszej dekady XXI w. Gospodarcze sukcesy Korei zostały szeroko opisane w literaturze¹⁴,

- 12 Por. też koncepcję solidarności mnemonicznej jako powstawanie wspólnej transnarodowej pamięci w oparciu o ramy traumy: J. Lim, E. Rosenhaft, *Mnemonic Solidarity. Global Interventions*, Springer Nature, Berlin 2021, s. 12, 15–43.
- 13 Por. W. Lim, *Chaebol and Industrial Policy in Korea*, „Asian Economic Policy Review” 2012, vol. 7, issue 1, s. 53.
- 14 S. H. Jung, *The Korean Development Strategy: Trajectories of the Korean Economic Development, 1961–2010*, „Journal of the Economic Geographical Society of Korea” 2011, vol. 14, No. 4, s. 453–466; C. Hamilton, *Class, State and Industrialisation in South Korea*, „IDS Bulletin” 1985, vol. 15, No. 2, s. 38–43; C. Harvie, H. H. Lee, *Export-Led Industrialisation and Growth: Korea's Economic Miracle, 1962–1989*, „Australian Economic History Review” 2003, vol. 43, No. 3, s. 256–286; W. Lim, *Chaebol...*, s. 69–86; K. Kim, *Chaebols and Their Effect on Economic Growth in South Korea*,

także w powiązaniu z transformacją demokratyczną i polityką bezpieczeństwa¹⁵. Przedstawiona w niniejszym tekście ocena wewnętrznej sytuacji społecznej, gospodarczej i kulturalnej opiera się głównie na pracach koreanistki Anny Diniejko-Wąs, która wyjaśniała powiązania kryzysu gospodarczego, relacji płci i ekspansji globalnej¹⁶. Julia Tyburska dostrzegła w koreańskiej fali nie tylko popkulturową modę, ale i siłę transformującą społeczeństwa Azji Wschodniej¹⁷. Fenomen koreański w krajach rozwiniętych, czyli USA i UE, dostrzegła z kolei Marlena Oleksiuk¹⁸. Prace te stanowią punkt wyjścia do analizy procesu przemian zachodzących w Mongolii pod wpływem Korei.

Przegląd literatury na temat koreańskiej fali wskazuje, że jest to globalny fenomen przyciągający uwagę środowisk naukowych ze wszystkich regionów świata. Świadczą o tym wyniki badań ilościowych Garimy Gangharii i Rubala Kanozii na temat artykułów poświęconych *hallyu*¹⁹. Najwięcej badań w tym zakresie odnotowano w państwach najwyżej rozwiniętych, a najmniej – w regionach najbiedniejszych, dlatego mimo swojej wartości nie ilustrują one pełnej skali wpływu koreańskiej fali w wymiarze terytorialnym. Można założyć, że na terenach mało zurbanizowanych koreańskie wpływy są niemal nieobecne. Najmniej i generalnie niewiele

„Korean Social Sciences Review” 2013, vol. 3, No. 2, s. 2–28; T. L. Campbell II, Y. Ph. Keys, *Corporate Governance in South Korea: The Chaebol Experience*, „Journal of Corporate Finance” 2002, vol. 8, No. 4, s. 373–391.

15 W. Małota, *Korea Południowa. Gospodarka, społeczeństwo, K-kultura*, Difin, Warszawa 2020.

16 A. Diniejko, *Polityka kulturalna Korei Południowej w dobie globalizacji*, „Gdańskie Studia Azji Wschodniej” 2013, z. 3, s. 124–125, 127; A. Diniejko-Wąs, „*Flower Boys*” czyli feminizacja wizerunku młodego mężczyzny w południowokoreańskich mediach, „Zeszyty Naukowe Uczelni Vistula” 2014, nr 34, s. 82.

17 J. Tyburska, „*Zaatakowani*” koreańską falą. Siła kultury popularnej w relacjach Korei Południowej z Chinami, Japonią i Koreą Północną, Elipsa, Warszawa 2024. Odnosnie do Chin por. też: Sun M., *From H. O. T. to GOT7: Mapping K-Pop's Fandom, Media, and Performances in China*, Nanyang Technological University, [Singapore] 2022: <<https://doi.org/10.32657/10356/154690>> [dostęp: 31 VII 2025].

18 M. Oleksiuk, *Koreańska fala, czyli wpływ i rozprzestrzenianie się kultury koreańskiej w krajach europejskich i amerykańskich*, „Gdańskie Studia Azji Wschodniej” 2021, z. 19, s. 209–211, 216–217.

19 G. Ganghariya, R. Kanozia, *Proliferation of Hallyu Wave and Korean Popular Culture across the World: A Systematic Literature Review from 2000–2019*, „Journal of Content, Community & Communication” 2020, vol. 11, s. 183, 187–188.

wiadomo o oddziaływaniu tego fenomenu na kontynencie afrykańskim. Pytanie, czy badane zjawisko w ogóle występuje tam w miastach, czy może brak odnotowanego wpływu *hallyu* na kontynencie afrykańskim wynika z niższego stopnia urbanizacji. Możliwe też, że było zwyczajnie dość rzadko podejmowanym tematem w badaniach na tamtych terenach. Nawet jeśli dotychczas Afryka nie została dotknięta transformacyjnym wpływem Korei, nie należy zakładać, że nie nastąpi to w przyszłości. Około dwudziestu projektów pomocy technicznej realizowanych na tym kontynencie w ramach Knowledge Sharing Program²⁰, w tym *smart cities* w Ghanie czy rozwiniętej cyfrowo Nigerii, może zwiększyć koreańską obecność nie tylko w obszarze biznesu, ale i kultury.

Mongolia w XX w. podlegała przemianom modernizacyjnym według dwóch modeli. Pierwszy realizowany był w reżimie typu radzieckiego, a drugi – po transformacji demokratycznej w warunkach globalizacji i neoliberalizmu. Transformacja komunistyczna, połączona z przymusową sedentaryzacją (wymuszeniem osiadłego trybu życia), westernizacją i budowaniem narodu, była traumatycznym doświadczeniem dla ludności koczowniczej²¹. Skutki tego okresu, pomimo dużych kosztów społecznych, ocenia się jednak pozytywnie właśnie z powodu modernizacji kraju i społeczeństwa²². W postsocjalistycznej Mongolii doszło natomiast do paradoksalnej sytuacji, gdy neoliberalizm został zinternalizowany jako lokalna ideologia służąca budowie nowoczesnego narodu poprzez szanse i nadzieje, jakie nowy system ekonomiczny miał przynosić gospodarce narodowej²³. Warto zaznaczyć, że liberalizm gospodarczy w Korei i Mongolii funkcjonuje zupełnie inaczej, podobnie jak odmienna jest jego percepcja. W Korei cud gospodarczy opierał się na czebolach, podczas gdy Mongołowie skupiają się na *zakh zeeliin üye*, czyli erze rynku (kredytu)²⁴, przy dość pasyw-

20 *Knowledge Sharing...*

21 A. Mikhalev, *Three Shades of Red: Power of Symbols or Soviet Legacy in Contemporary Inner Asian Capitals*, „Prace Etnograficzne” 2021, t. 49, nr 1–2, s. 142.

22 Цэцэнбилэг, Пүрэв, Батжаргал, *Монгол дахи хотжилт. Үйл явдал ба толов байдал* [Urbanizacja Mongolii. Proces i stan], Философи, социологи, эрхийн хүрээлэн, Улаанбаатар 2014, s. 136, 187–194.

23 Dulam B., *Indigeneity of Neoliberalism in Mongolia's Nation Building*, „Vilnius University Open Series” 2025, s. 61.

24 Tamże, s. 54.

nej polityce gospodarczej państwa. Można postawić hipotezę, że skupienie się na aspekcie siły rynku pomaga Mongołom dostrzegać podobieństwa z Koreą, utożsamiać się z nią i projektować nadzieję na osiągnięcie podobnego poziomu rozwoju w przyszłości.

W celu zrozumienia aktualnego procesu przemiany społeczno-kulturowej warto przywołać prace o fundamentach mongolskiej kultury i estetyki, które podlegają transformacji pod wpływem koreańskiej fali. U podstaw tożsamości i wzorców kulturowych Mongołów leży nomadyzm²⁵. Znaczenie koczownictwa i mobilności dostrzegane jest nawet w przypadku osób, które w większości prowadzą osiadły tryb życia²⁶. Zmierzch wędrownego pasterstwa i sedentaryzacja niosły za sobą wieloaspektowe zmiany społeczne²⁷. Z istotnych skutków dostrzeżono nowe formy ekspresji kulturowej²⁸, rozwój społeczeństwa miejskiego²⁹, adaptacyjne powiązania rodzinne, sieci społeczne i zadłużenie³⁰, oddolną mobilizację społeczną³¹, alternatywną interpretację kapitału społecznego (więzi nieformalnych w biznesie) i analizę między obszarami wiejskimi a miejskimi³². W antropologicznych badaniach na temat Mongołów w zakresie historycznych procesów społecznych odwołują się do klasycznych prac Uradyn E. Bulaga, a także innych

- 25 G. Steiner-Khamsi, I. Stolpe, *Educational Import. Local Encounters with Global Forces in Mongolia*, Palgrave Macmillan, New York 2006, s. 23–49.
- 26 L. Gardelle, Zh. Zhao, *Being a Herder in Contemporary Mongolia: Nomadic Identity and Nationhood Building at School*, „Asian Ethnicity” 2019, vol. 20, No. 3, s. 10–11, 14–16.
- 27 C. Humphrey, D. Sneath, *The End of Nomadism? Society, State, and the Environment in Inner Asia*, Duke University Press 1999.
- 28 W. Cendrowski, *The Patterns of the Nomad in Buryat Urban Culture*, „Prace Etnograficzne” 2021, t. 49, nr 1–2, s. 170–181; P. Szczap, *Localizing Ideas of Chot Nutag by Mapping Ulaanbaatar Hip-Hop*, [w:] *Horizons of Futures in Post-Utopian Mongolia*, ed. I. Stolpe, J. Nordby, Sh. Goerlitz, EB-Verlag, Berlin 2021, s. 139–204; tenże, *Surgaal and the Lineage of Mongolian Didactic Hip Hop*, „Global Hip Hop Studies” 2024, vol. 5, No. 1–2, s. 87–110.
- 29 R. Plueckhahn, *Shaping Urban Futures in Mongolia Ulaanbaatar, Dynamic Ownership and Economic Flux*, UCL Press, London 2020.
- 30 R. M. Empson, *Subjective Lives and Economic Transformations in Mongolia. Life in the Gap*, UCL Press, London 2020.
- 31 T. Rakowski, *Lokalne formy rozwoju, samoorganizacja i potencjał sprawczy*, „Kultura i Rozwój” 2016, t. 1, nr 1, s. 69–101.
- 32 Tenże, *Przepływy, współdziałania, kręgi możliwego. Antropologia powodzenia*, Fundacja Terytoria Książki, Gdańsk 2018.

badaczy³³. Stanowią one punkt wyjścia do analizy procesu przemian zachodzących w Mongolii pod wpływem Korei.

Istnieje szereg badań analizujących modernizację Korei w obszarze gospodarki, technologii, czy kultury, jednak pozostały pewne luki badawcze. Przede wszystkim w literaturze polskiej stosunkowo niewiele uwagi poświęcono społecznej transformacji w samej Korei Południowej jako wzorcowi dla krajów rozwijających się. Trudno znaleźć analizy nie tylko samej popkultury, ale i powiązanej z nią idei nowoczesności, która dla krajów rozwijających się staje się tożsama z koreańskim modernizmem. Nowoczesność, która staje się ideą, może się rozprzestrzeniać szybciej niż jej materialne przejawy. W tym ujęciu koreańską ideę nowoczesności dostrzeżono przede wszystkim w Azji Wschodniej i Południowo-Wschodniej, podczas gdy Azja Wewnętrzna pozostała pewną niszą. W literaturze brakuje też powiązania z procesami urbanizacyjnymi transmisji koreańskiej kultury, technologii, idei ekologicznych, a przede wszystkim modelu życia codziennego. Przypadek Mongolii jest interesujący dlatego, że dotyczy dodatkowo ludności nowo zurbanizowanej, a do tego wywodzącej się ze społeczności nomadycznych lub postnomadycznych. Kolejnym mało opisanym w polskiej literaturze obszarem są relacje koreańsko-mongolskie na płaszczyźnie społeczno-kulturowej.

W poniższych rozważaniach przyglądam się procesowi dyseminacji idei. Zastanawiam się, czy można tu mówić o dyfuzji innowacji w systemie społecznym według koncepcji Everetta M. Rogersa. W koncepcji dyseminacji idei innowacja to pomysł postrzegany jako nowy, a technologia obejmuje instrumenty w formie sprzętu i oprogramowania. Jak dotąd gruntownym

33 Uradyn E. B., *Collaborative Nationalism. The Politics of Friendship on China's Mongolian Frontier*, Rowman & Littlefield Publishers, Plymouth 2010; tenże, *Nationalism and Hybridity in Mongolia*, Oxford University Press, Oxford 1998; I. Kabzińska-Stawarz, *Games of Mongolian Shepherds*, Institute of the History of Material Culture, Warsaw 1991; I. Kabzińska, *Gry mongolskie i koncepcja sił życiowych*, [w:] *Lokalne i globalne perspektywy azjanistyczne. Księga jubileuszowa dla Profesora Sławoja Szynkiewicza*, red. K. Baraniecka-Olszewska, I. Kabzińska, O. Tangad, Instytut Archeologii i Etnologii PAN, Polska Akademia Nauk, Warszawa 2018; O. Tangad, *Scheda po Czyngis Chanie. Demokracja po mongolsku*, Collegium Civitas, Wydawnictwo „Trio”, Warszawa 2013; O. Tangad, *Zapaśnik prezydentem? O kategoriach myślenia wyborców mongolskich*, [w:] *Polityka państw azjatyckich. Wyzwania i dylematy*, red. J. Marszałek-Kawa, K. Helnarska, Wydawnictwo „Adam Marszałek”, Toruń 2015, s. 305–327.

badaniom poddano przede wszystkim obszary rolnictwa, medycyny czy marketingu i zarządzania. Prawdopodobnie nie powstały jeszcze opracowania rozpatrujące dyfuzję innowacji w kulturze przez pryzmat tej teorii. Wstępny materiał empiryczny z moich badań terenowych w Mongolii zostanie zaprezentowany jako propozycja otwarcia kolejnego obszaru badań według wskazanej osi teoretycznej. W oparciu o rozważania Rogersa dotyczące innowacji i postępu technologicznego dyfuzję *hallyu* w Mongolii postrzegam jako element modernizacji.

Koncepcja dyseminacji idei podkreśla rozprzestrzenianie nowości jako aktu komunikacji, a zatem koreańskie technologie i kultura stanowią z tego punktu widzenia narzędzia i komunikaty przekazywane za granicę. Dyseminacja następuje wskutek podążania za badaniami i odkryciami naukowymi, jednak na skalę masową rozprzestrzenia się poprzez konwergencję procesów, w tym w sposób subiektywny – przez naśladownictwo osób wyznaczających wzorce społeczne, czyli poprzez sieci społeczne³⁴.

Kanały mediów masowych są bardziej skuteczne w tworzeniu wiedzy o innowacjach, podczas gdy kanały interpersonalne są bardziej skuteczne w kształtowaniu i zmianie postaw wobec nowych idei, a tym samym w wywieraniu wpływu na decyzję o ich przyjęciu lub odrzuceniu³⁵.

W tym ujęciu w wymiarze państwowym (nie indywidualnym) Koreę można zatem traktować jako lidera opinii we wspólnocie międzynarodowej, który za pomocą współczesnych środków przekazu dyseminuje idee nowoczesności oraz jej narzędzia technologiczne. Na poziomie społecznym w przypadku Mongołów z Republiki Mongolii mówimy też o koreańsko-mongolskich transnarodowych sieciach społecznych. Charakter dyfuzji innowacji w systemie społecznym powoduje, że rola rządów centralnych i instytucji państwowych w relacjach bilateralnych nie musi być kluczowa, szczególnie że w przypadku koreańskiej fali dość dobrze zbadany jest mechanizm dyseminacji przez narzędzia cyfrowe i budowę kulturowej,

34 E. M. Rogers, *Diffusion of Innovations*, 5th ed., Simon and Schuster, New York 2003, s. 20.

35 Tamże, s. 36.

cyfrowej bliskości³⁶. W mediach społecznościowych obserwowane jest powstawanie wspólnot fanów koreańskiej popkultury, a także digitalizacja tych społeczności, wzmacniana poprzez ich marginalizację i alienację w realnym społeczeństwie.

W celu wytłumaczenia globalnej ekspansji *hallyu* przedstawie poniżej jej przykłady z różnych regionów, które mają odmienne uwarunkowania społeczno-kulturowe niż Korea. W dyskursie nad bliskością kulturową czy kulturową intymnością³⁷ wskazuje się, że poza Azją Wschodnią kultura koreańska przyciąga raczej swoją egzotyką niż poprzez podobieństwa. Zbliżeniu kulturowo-społecznemu mogą jednak sprzyjać również inne czynniki, takie jak wspólne cechy językowe, wspólna historia religijna, role płciowe, wspólne formy sztuki, wspólne formy muzyczne, podobne style ubioru, typy postaci i stereotypy oraz poglądy na temat kultury, wartości moralne i wspólne aspiracje czy wspólna historia kolonializmu³⁸. Uważam, że w krajach globalnego Południa wspólnota aspiracji i kolonializmu może pełnić pozytywną rolę w recepcji koreańskiej kultury, choć mam wątpliwości, czy na tym etapie można je określać jako most umożliwiający zbudowanie bliskości kulturowej. Uchwycone w niniejszym tekście mechanizmy transmitowania idei nowoczesności i transformacji społecznej nie ograniczają się wyłącznie do państwa mongolskiego i jego stolicy. Dlatego też, opisując zakres oddziaływania analizowanych zjawisk, odwołuję się do koncepcji globalnego Południa, czyli państw rozwijających się w Afryce, Azji, Ameryce Łacińskiej i Oceanii. W Afryce wpływ koreańskiej fali wydaje się marginalny, jednak rola Korei może wzrosnąć za sprawą realizowanych przez nią projektów. Do starszych analiz głównych filarów koreańskiej ekspansji dodaję też rzadko analizowaną dyseminację nowoczesnych idei ekologicznych wraz z narzędziami wspierającej jej proliferację polityki rządu.

Stawiam tu hipotezę badawczą, że fenomen koreańskiej fali w krajach rozwijających się ma związek z kontekstem urbanizacji i powstaniem społeczności nowych mieszczan. Założenie to wspiera studium na temat subkultur w Ameryce Łacińskiej. Tamtejsi fani K-popu określani zostali

36 W. Min, D. Y. Jin, B. Han, *Transcultural Fandom of the Korean Wave in Latin America: Through the Lens of Cultural Intimacy and Affinity Space*, „Media, Culture & Society” 2019, vol. 41, issue 5, s. 7–8.

37 Tamże, s. 7–9; G. Ganghariya, R. Kanozia, *Proliferation...*, s. 180.

38 W. Min, D. Y. Jin, B. Han, *Transcultural...*, s. 7–9.

mianem *tribu urbana*. W szeregu przypadków zainteresowanie koreańską kulturą poprzedziła fala fascynacji współczesną kulturą japońską. Koreańska kultura popularna „osiągnęła pewną masę krytyczną i stała się niszą samą w sobie”. Nawet jeśli tureckie seriale mogą być tam popularniejsze niż koreańskie, to nie niosą za sobą tak jednoznacznej idei modernizacyjnej. Odległość z Ameryki Łacińskiej do Korei sprzyja kreowaniu wyobrażeń na jej temat – powstaniu mitu „własnej Korei”, który sprzęga się z funkcjonowaniem w wirtualnej rzeczywistości jako synonimem postępu i nowoczesności. W ten sposób powstała na bazie platform cyfrowych zbiorowa wyobraźnia tworzy transnarodową wyobrażoną wspólnotę w celu wzmacniania wspólnego koreańskiego marzenia³⁹.

Kształtowanie się wyobrażeń na temat nowoczesności na postawie koreańskich wzorców popkulturowych dostrzegalne jest też we wszystkich pięciu krajach poradzieckiej Azji Centralnej. Badania wskazują, że koreańska kultura popularna utożsamiana jest również z globalizacją, ale i zmianą wartości:

Młodzi ludzie w Kazachstanie, Uzbekistanie, Kirgistanie, Tadżykistanie i Turkmenistanie postrzegają Koreę jako nowy, fajny kraj, [...] siła, która może wpływać na wszystko, od postrzegania narodowości po regionalne kanony piękna. [...] Koreańska fala nie tylko wpłynęła na kulturę popularną, ale jest również miarą pozytywnego stylu życia dla wielu Azjatów. Chociaż teledyski K-popowe i seriale *K-drama* często zawierają bardzo niewiele prawdziwej koreańskości, odbiorca może szybko konsumować ten produkt i nadal dostrzegać jego koreańską fajność⁴⁰.

Skutkuje to zmianami w modelu życia codziennego na różnych kontynentach, które aspirują do wyobrażeń o Korei Południowej poprzez wzorowanie się m.in. na filmach i gwiazdach K-popu. Badania dotyczące K-popowej młodzieży miejskiej w Ameryce Łacińskiej oraz Azji Centralnej opisują elementy tego fenomenu, które dostrzega się również w Mongolii.

W niniejszym tekście proces kształtowania się globalnej roli Korei Południowej opisano na podstawie przeglądu literatury wtórnej, podczas gdy wpływ tego kraju na Mongolię opiera się danych pierwotnych

39 Tamże, s. 4, 7.

40 A. Bakytzhanova, L. Tuleshova, *K-Pop as a Main Tool of Korean „Soft Power” towards Central Asia*, „Journal of Central Asian Studies” 2023, vol. 92, No. 4, s. 19–20.

pozyskanych w pilotażowych badaniach terenowych w 2019 r.⁴¹, a także na materiale badawczym zgromadzonym w latach 2006–2007. Dane pierwotne zbierane były poprzez obserwację uczestniczącą oraz w otwartych wywiadach pogłębionych z mieszkańcami Ułan Bator wykonującymi różne zawody. Wybór częściowo ustrukturyzowanej rozmowy miał umożliwić rozmówcom wyrażenie swoich doświadczeń i opinii wykraczających poza pytania inicjujące. W pierwszym okresie, podczas studiów na stypendium rządowym, przeprowadzono 14 rozmów (7 z Mongołami i 7 z cudzoziemcami), a w drugim okresie, między 30 lipca a 15 sierpnia 2019 r. – 7 wywiadów (w tym 1 z cudzoziemcem). Dobór rozmówców w pierwszym okresie wynikał z wiedzy o ich kontaktach z Koreą lub Koreańczykami. W drugim okresie próby dotarcia do osób mających takie związki podjęto przy okazji prowadzonych w stolicy Mongolii badań terenowych nad oddolną urbanizacją. Dostrzeżono w ich trakcie dwa istotne procesy: otwarcie na kontakty z krajami spoza bloku wschodniego oraz gwałtowny rozwój demograficzny Ułan Bator. Po transformacji ustrojowej większość mongolskich miast i miasteczek dotknął problem dezurbanizacji. Stolica doświadczyła natomiast wówczas niekontrolowanej imigracji i ekspansji mongolskiej gospodarki rynkowej⁴².

Podczas zbierania materiałów posiłkowałam się też różnymi informacjami rozproszonymi. dopełnieniem badania były filmowe i fotograficzne materiały pierwotne z wystawy „100 lat Mongolii. Spotkania poprzez fotografię” zorganizowanej w 2022 r. w Narodowym Muzeum Etnologicznym w Osace⁴³. Dane zgromadzone przez japońskich etnografów potwierdziły zaobserwowane trendy. Inne dane pierwotne zebrałam podczas dwóch wywiadów i wizyty w mongolskim sąsiedztwie w Seulu w 2010 r. oraz dwóch wywiadów z Mongołami mieszkającymi poza Mongolią w 2024 r. Na ostatnim etapie, w procesie opracowywania wyników, przeprowadziłam

41 Przeprowadzone zostały we współpracy z Uniwersytetem im. Adama Mickiewicza w ramach grantu Narodowego Centrum Nauki.

42 D. Sneath, *The Rural and the Urban in Pastoral Mongolia*, [w:] *Mongols from Country to City. Floating Boundaries, Pastoralism and City Life in the Mongol Lands*, ed. O. Bruun, Li N., Nias Press, Copenhagen 2006, s. 141.

43 *Special Exhibition „100 Years of Mongolia: Encounters through Photography”*, „National Museum of Ethnology” [online], 25 III 2022 [dostęp: 30 X 2025]: <https://www.minpaku.ac.jp/en/aiiec_event/31311>.

zaś rozmowy z ekspertami i naukowcami podczas wizyty studyjnej w Ułan Bator z ramienia Polskiej Akademii Nauk we wrześniu 2025 r. Połączenie danych pierwotnych z istniejącą literaturą daje możliwość przedstawienia transmisji wizji modernizacji do odmiennego kulturowo społeczeństwa.

Tabela 1. Zestawienie wywiadów według dzielnic Ułan Bator

Dzielnice	Liczba wywiadów (wg lat)	
	2006–2007	2019
3 i 4 choroolol	0	12
16 choroolol Bajangol	4	0
11 choroolol (Dzajsan)	1	1
Jarmag	0	0
Nalajch	0	18
Songinochajrkchan	5	4
Suchbaatar	5	0

Źródło: badania własne

Po raz pierwszy procesy absorpcji koreańskiej kultury zaobserwowane zostały globalnie na przełomie lat dziewięćdziesiątych i pierwszej dekady XXI w. W przypadku Mongolii badania terenowe dokumentują występowanie tego zjawiska w kolejnej dekadzie, dlatego uwzględniłam wyniki z pierwszej oraz porównawczo – z końca drugiej dekady obecnego stulecia.

Uwarunkowania przemian wewnętrznych w Korei Południowej

Efektowny rozwój gospodarczy Korei opierał się na modelu wschodnioazjatyckiego państwa rozwojowego (*developmental state*)⁴⁴. Sukces w wychodzeniu ze skrajnego ubóstwa wraz z innymi azjatyckimi tygrysami (lub azjatyckimi czterema małymi smokami – *Yàzhōu sì xiǎolóng*) stał się wzorem dla chińskiej polityki gospodarczej, a także elementem koreańskiej polityki

44 C. Johnson, *The Developmental...*, s. 32–60; P. W. Kuznets, *An East Asian Model of Economic Development: Japan, Taiwan, and South Korea*, „Economic Development and Cultural Change” 1988, vol. 36, No. 3, s. 11–43.

międzynarodowej wobec krajów globalnego Południa⁴⁵, zwłaszcza tych z traumą postkolonialną. Jeszcze w latach sześćdziesiątych Korea opierała swoją gospodarkę na rolnictwie i należała do najbiedniejszych krajów świata, a 85 proc. ludności wiejskiej żyło w skrajnym ubóstwie. Rozwój kapitalizmu państwowego w modelu wschodnioazjatyckiego państwa rozwojowego doprowadził do industrializacji oraz powstania państwowych czempionów – *czebol*⁴⁶. Okazał się on fundamentem udanej ekspansji zagranicznej.

Pozytywne przyjęcie współczesnej koreańskiej kultury przez globalną publiczność zaskoczyło władze państwowe. Ich reakcją było podjęcie w latach dziewięćdziesiątych pragmatycznej decyzji o włączeniu polityki kulturalnej do działań państwowych w obszarze *soft power*⁴⁷. Korea połączyła w niej sukces gospodarczy z eksportem nowoczesnej kultury do krajów rozwijających się.

Nowo zmodernizowana gospodarka przeżyła kryzys lat 1997–1998⁴⁸. Z jednej strony był on impulsem do kolejnej transformacji, a z drugiej wpłynął na zmiany społeczno-kulturowe⁴⁹. Jednym z elementów transformacyjnego wpływu koreańskiej fali stała się kontestacja tradycyjnego wizerunku mężczyzny. Zamiast tego popkultura dostarcza odbiorcom nowe wzorce i kształtuje ich styl życia w sposób uznawany za spójny z nowoczesnym, zurbanizowanym środowiskiem. Do lat dziewięćdziesiątych koreański wzorzec mężczyzny opierał się na konserwatyzmie, silniej patriarchalności, w tym kulcie siły i hierarchicznym konfucjańskim porządku⁵⁰.

Kryzys finansowy skutkował drastycznym wzrostem bezrobocia w gospodarce realnej. Trudne warunki na rynku pracy wywierały silną presję nie tylko na paternalistycznych żywicieli rodzin, ale też na aktywne zawodowo kobiety. Mężatki bywały publicznie proszone o zwolnienie etatu, aby mężczyźni mogli zachować stanowiska. Spowodowało to masowe redukcje żeńskiego personelu w firmach. Wydarzenia te nagłaśniane były

45 Projekt K-Developedia stanowi próbę podsumowania sukcesu rozwojowego Korei w formie zestawienia koreańskich doświadczeń w służbie państwom rozwijającym się. „K-Developedia” [online, dostęp: 19 VIII 2025]: <<https://www.kdevelopedia.org/>>.

46 C. Hamilton, *Class...*, s. 40–43; C. Harvie, H. H. Lee, *Export-Led...*, s. 3–5, 11–12.

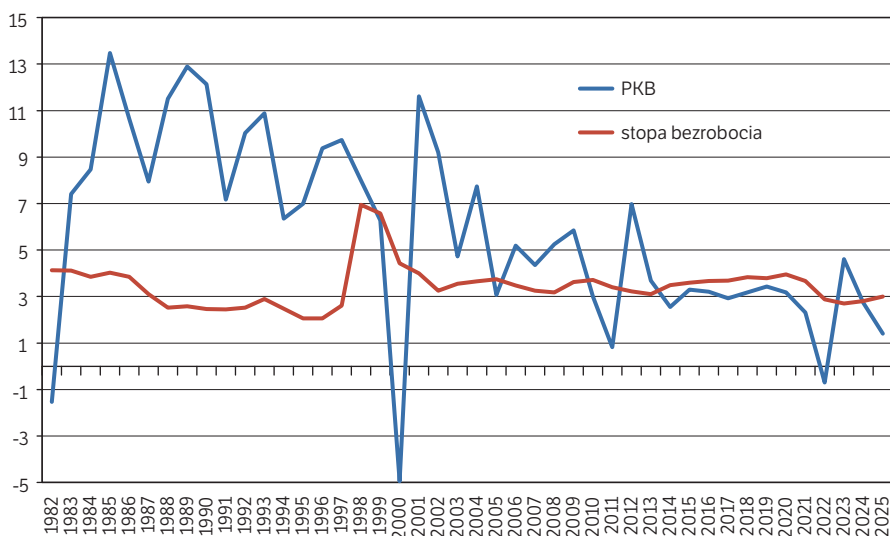
47 A. Diniejko, *Polityka...*, s. 123.

48 T. L. Campbell II, Y. Ph. Keys, *Corporate...*, s. 374.

49 A. Diniejko-Wąs, „*Flower...*”, s. 79.

50 A. Diniejko-Wąs, „*Flower...*”, s. 79.

przez koreańskie media, które krytykowały tego typu praktyki⁵¹. Echo tych dyskusji odbiło się w literaturze i filmie. Tradycyjne role społeczne uznane zostały w około-K-popowym *mainstreamie* za relikwiny niezmodyfikowanych społeczności rolniczych⁵², zaś demokratyzacja relacji społecznych miała być bardziej spójna z rozwiniętymi społeczeństwami. Z procesem tym związane było pojawienie się miękkiej męskości, łączącej zachodni metroseksualizm z japońskim trendem *bishonen*, który promuje młodych, androgynicznych mężczyzn. Paradoxem było to, że ruch, który wyłonił się ze sprzeciwu wobec dyskryminacji kobiet na rynku pracy i w życiu społecznym, skutkowało faworyzowaniem młodych mężczyzn w kulturze popularnej. Aktorzy płci męskiej i wyłącznie męskie zespoły muzyczne zyskiwały bowiem większą popularność⁵³. W tym samym czasie utrzymywała się zatem dyskryminacja w kulturze popularnej, ale odegrała pozytywną rolę w kontestacji dyskryminacyjnych wzorców w stosunkach społecznych Korei oraz krajów będących pod wpływem koreańskiej fali.

Wykres 1. Zmiany PKB i stopy bezrobocia w Korei Południowej od 1982 r. (w proc.)

Źródło: dane Międzynarodowego Funduszu Walutowego z bazy „World Economic Outlook”

⁵¹ Tamże, s. 82.

⁵² Tamże, s. 87; X. Lin, R. Rudolf, *Does K-Pop Reinforce Gender Inequalities? Empirical Evidence from a New Data Set*, „Asian Women” 2017, vol. 33, No. 4, s. 53.

⁵³ A. Diniejko-Wąs, „Flower...”, s. 80, 85.

Formowanie się nowoczesnej kultury masowej w Korei Południowej

Geneza nowoczesnej koreańskiej kultury uwarunkowana była dyseminacją amerykańskiej i zachodniej kultury masowej w Korei za pośrednictwem baz wojskowych USA. Po niej nastąpiła popularyzacja Stanów Zjednoczonych i wzrost ich prestiżu⁵⁴. Podejmowano wówczas próby kopiowania i adaptacji estetyki popkulturowej oraz ograniczonego ze względu na grunt społeczno-kulturowy wyobrażenia o amerykańskim stylu życia.

Dwie dekady szczególnie dynamicznego wzrostu gospodarczego w Korei Południowej, a następnie postępu technologicznego i przemysłowego, zaowocowały poszukiwaniem wzorców zmodernizowanych kultur dla konsumpcji, a potem transformacji i nacjonalizacji. W czasie gdy koreańscy nadawcy transmitowali wyłącznie tradycyjną muzykę narodową, amerykańska wypełniła niszę popytu na zmodernizowaną kulturę. Istotny był tu również polityczny wpływ dyktatury wojskowej, która narzucała różne ograniczenia w sferze społecznej, w tym zakaz muzyki rockowej⁵⁵. Do 2006 r. ograniczeniom podlegały fryzury, stroje czy zachowania uważane za frywolne, takie jak publiczne tańce towarzyskie⁵⁶. By zdystansować się od amerykańskiej obecności wojskowej i wspieranej przez USA dyktatury, Koreańczycy szukali innego źródła nowoczesności. Ich wybór mógł się wydawać zaskakujący, ponieważ masowo zaakceptowali kulturę popularną swojego poprzedniego imperialnego najeźdźcy. Japonia była jednak pierwszym niezachodnim państwem, które przeszło udaną modernizację, w tym hybrydyzację kultur zachodniej i lokalnej, a pod wieloma względami utrzymało konserwatywny porządek społeczny. Dlatego też przez dziesięciolecia inspirowała reformatorów w Azji Wschodniej i poza tym regionem⁵⁷, co miało również wpływ

54 Przykładowo „w 2005 roku połowa profesorów na Uniwersytecie Narodowym w Seulu legitymowała się stopniem doktora uzyskanym na amerykańskim uniwersytecie [...]. Co więcej, niektórzy rodzice wysyłają swoje dzieci na operację języka, aby lepiej wymawiały angielskie głoski”. A. Diniejko, *Polityka...*, s. 127.

55 Co ciekawe, autorytarne reżimy na drugim ideologicznym biegunie – w byłym bloku wschodnim – również miały skłonność do wywierania nacisku na muzykę rockową (także jazzową), uważając ją za zdegenerowaną i łatwą do połączenia z koncepcjami anarchistycznymi.

56 A. Diniejko, *Polityka...*, s. 127; A. Diniejko-Wąs, *„Flower...”*, s. 82–83.

57 Sun Y., *Trzy zasady ludu*, red. K. Gawlikowski, M. Ławacz, przeł. A. Łobacz, Wydawnictwo Akademickie „Sedno”, Wyższa Szkoła Psychologii Społecznej, Warszawa 2014.

na rozwój kulturalny innych państw⁵⁸. Zdaniem Diniejko-Wąs zastąpienie nowoczesności w stylu amerykańskim wersją japońską⁵⁹ było ostatnim etapem tworzenia koreańskiej kultury popularnej. Zmiana gustów i wymagań stworzyła grunt pod hybrydyzację wpływów zagranicznych z lokalnymi elementami kulturowymi. W rezultacie od połowy lat dziewięćdziesiątych koreańska kultura popularna zaczęła zastępować muzykę japońską i amerykańską, aż do niemal całkowitego wyparcia ich przez rodzimą produkcję. Za oś przekształcania kultury popularnej na modłę koreańską, a następnie transformowania tradycji, uważa się zaś wyłączenie koncepcji *han* (oznaczającej smutek, żal i melancholię), a następnie zastąpienie jej przeciwstawną koncepcją *hŭng* lub *chŭl* (radość, szczęście)⁶⁰.

Reakcją na kryzys gospodarczy w Korei Południowej była polityka rozwoju gospodarki cyfrowej. Można ją było wdrażać dzięki infrastrukturalnemu projektowi budowy szerokiego dostępu do szybkiego internetu, na który państwo przeznaczyło 1,5 mld dol., zapewniając ok. 95 proc. gospodarstw domowych tanie łącze szerokopasmowe⁶¹. Równocześnie Korea postawiła na przyspieszenie globalizacji narodowej gospodarki⁶², w tym w zakresie nowoczesnych produktów. Koreańska fala miała dwa główne filary – technologiczny i kulturowy. Pierwszy opierał się na wysokich technologiach, w szczególności rozwoju IT, co przyczyniło się do osiągnięcia

58 Przykładowo Etiopia, modernizując państwo według japońskich wzorców, otrzymała impulsy kulturowe, które wpłynęły na rozwój rastafarianizmu na Jamajce, ten zaś później ukształtował jedną z subkultur japońskiej młodzieży. D. N. Levin, *Ethiopia, Japan, and Jamaica: A Century of Globally Linked Modernizations*, „International Journal of Ethiopian Studies” 2007, vol. 3, No. 1, s. 41–51.

59 W początkowej fazie rozwoju muzykę K-pop określono wręcz jako hybrydową formę popularnego J-popu (japońskiego popu), a kuchnia *fusion* łączyła elementy japońskiej, koreańskiej i czasem wietnamskiej, jak *shabu-shabu*, *kimchi udon pasta* czy ikoniczne kimchi. A. Hong, *Korean Fusion: Consuming a Globalized Korea through Food and Music*, Bucknell University, [Lewisburg] 2021 (Student Thesis), s. 2, 10, 15, 19–20: <https://digitalcommons.bucknell.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1574&context=honors_theses> [dostęp: 31 VII 2025].

60 A. Diniejko, *Polityka...*, s. 128–129.

61 Zmiany wprowadzane były w sposób liberalny, bez ograniczeń regulacyjnych wobec nieletnich.

62 Narzędziem realizacji tego celu było wypracowanie w 1994 r. w ramach Komitetu Promocji Globalizacji (Segyehwa Ch'ujin Wiwŏnhoe) globalnej strategii (Segyehwa). A. Diniejko, *Polityka...*, s. 126, 132.

statusu wysoko rozwiniętego państwa. Powstanie zaawansowanego sektora technologicznego stworzyło dodatkowo nową kulturę e-sportu. Gry komputerowe stały się sportem w skali globalnej, co najmniej tak samo znaczącym dla kreowania idoli i międzynarodowego prestiżu, jak tradycyjne dyscypliny. Najlepsi gracze osiągnęli status sportowców i mogli zostać zwolnieni z dwóch lat obowiązkowej służby wojskowej w szczytowym momencie kariery⁶³. Drugim filarem stało się wytworzenie nowoczesnego przemysłu rozrywki i kultury masowej, który łączy elementy koreańskie z wzorcami amerykańskiej i japońskiej popkultury.

W literaturze pomijany jest fakt, że w ramach koreańskiej fali eksportowi podlegała nie tradycyjna kultura Korei, ale nowo wytworzony produkt. Kształtowanie się nowej kultury masowej tego kraju, która osiągnęła globalny sukces, można podzielić na kilka etapów. W literaturze często wyróżnia się dwie fazy koreańskiej fali: *hallyu* 1.0 (od lat dziewięćdziesiątych do 2007 r.), oraz *hallyu* 2.0 lub *neohallyu* (od 2007). Już pierwsza wiązała się proliferacją kultury cyfrowej (czy szerzej: nowoczesności), druga zaś idzie ramię w ramię ze zmianami estetycznymi⁶⁴. Jednym ze skutków tej ostatniej jest gwałtowny wzrost liczby zabiegów chirurgii plastycznej⁶⁵. Stała się ona ważną częścią krajowego rynku usług, a następnie bardzo zyskownym towarem eksportowym w obszarze międzynarodowej turystyki medycyny estetycznej w regionie Azji Wschodniej, szczególnie Chin. Gdy koreańska uroda zaczęła być uważana za kanoniczną na tym obszarze, koreańskie gwiazdy weszły do chińskiego przemysłu filmowego i muzycznego.

Globalna ekspansja

Sposobem na internacjonalizację koreańskich idei nowoczesności było użycie mechanizmów globalizacji oraz wykorzystanie własnej kultury do oddziaływania na społeczeństwa na całym świecie. Zamiast postrzegać otwartość jako zagrożenie, postanowiono wzmocnić dzięki globalizacji

63 M. Pavitt, *Hangzhou 2022 Set to Offer South Korean Esports Players Path to Military Service Exemption*, „Inside the Games” [online], 3 I 2021 [dostęp: 17 V 2025]: <<https://www.insidethegames.biz/articles/1102595/hangzhou-asian-games-esports-south-korea>>.

64 G. Ganghariya, R. Kanozia, *Proliferation...*, s. 178.

65 Tamże, s. 123.

koreańską tożsamość narodową poprzez kontestację amerykańskiego uniwersalizmu i promocję własnej kultury. Korea Południowa nie ograniczyła się do samego eksportu kultury i działań na arenie międzynarodowej – wykorzystała też zagraniczną ekspansję kulturową na potrzeby tożsamościowej polityki wewnętrznej. Według Shina Gi-wooka

paradoksalnie, globalizacja przyczyniła się do ożywienia koreańskiej kultury i tożsamości narodowej. Prezydent Kim wyjaśniał: „Koreańczycy nie mogą zostać obywatelami świata bez dobrego zrozumienia własnej kultury i tradycji [...]. Koreańczycy powinni wkroczyć w świat dzięki sile ich unikalnej kultury i tradycyjnych wartości. Tylko wtedy, gdy zostaną utrzymane tożsamość narodowa i nierozzerwalny duch narodowy, Koreańczycy będą w stanie się globalizować”⁶⁶.

Wieloaspektowy sukces Korei stał się punktem odniesienia dla aspiracji społeczeństw globalnego Południa, przede wszystkim młodszego pokolenia. Szczególnie nowa miejska klasa średnia zaczęła wiązać swoje wyobrażenia o miejskiej nowoczesności z koreańskim przekazem kultury masowej. Zmiany w sposobie życia mogły też wynikać z kontestacji tradycyjnych wzorców kulturowych. Dlatego też coś tak pozornie trywialnego, jak kultura popularna, odzwierciedlało pragnienie zmiany stosunków społecznych, często opresyjnych elementów tradycyjnej kultury. Ekspansja K-kultury w latach 1999–2002 sprawiła, że koreańska fala była już wtedy rozpoznawana jako zjawisko w Azji Wschodniej i Południowo-Wschodniej⁶⁷. Wkrótce dotarła nie tylko do rozwijających się krajów globalnego Południa na Bliskim Wschodzie i w Ameryce Łacińskiej, ale także do Europy i USA.

Nowym kierunkiem wspieranej przez koreańskie władze ekspansji, opartym w znacznej mierze na rozwoju gospodarki cyfrowej, stały się idee i rozwiązania proekologiczne. Digitalizacja Korei została współcześnie powiązana z celami zrównoważonego rozwoju gospodarczego, co znajduje odzwierciedlenie w Koreańskim Zielonym Ładzie – ważnym elemencie krajowej polityki Nowego Ładu w obszarze odbudowy gospodarczej po pandemii COVID-19⁶⁸. Państwo koreańskie aktywnie rozpowszechnia

66 A. Diniejko, *Polityka...*, s. 126.

67 Tamże, s. 132; W. Małota, *Korea...*

68 Zob. regulacje przedłożone 28 VI 2020 r. przez Ministry of Economy and Finance (Development Finance Bureau – Green Climate Policy Division): *Korean New Deal*,

swoje koncepcje i standardy w relacjach dwustronnych. Na szczęblu rządowym oferuje takie narzędzia, jak Program Dzielenia się Wiedzą, lub wsparcie strukturalnej transformacji gospodarczej poprzez Program Partnerstwa na rzecz Innowacji Gospodarczych. Warto podkreślić, że udzielenie przez Koreę wsparcia technicznego i finansowego powiązane jest z wymogiem preferencyjnego traktowania przez beneficjentów pomocy projektów, które są spójne z koreańskimi krajowymi strategiami rozwojowymi, jak wspomniany już pakiet polityk ekologicznych. W ten sposób Korea projektuje i eksportuje własne polityki krajowe do państw partnerskich. Wziąwszy pod uwagę 670 projektów zrealizowanych w ramach Programu Dzielenia się Wiedzą w 92 państwach świata i 12 organizacjach międzynarodowych, można mówić o procesie globalizacji koreańskich polityk gospodarczych.

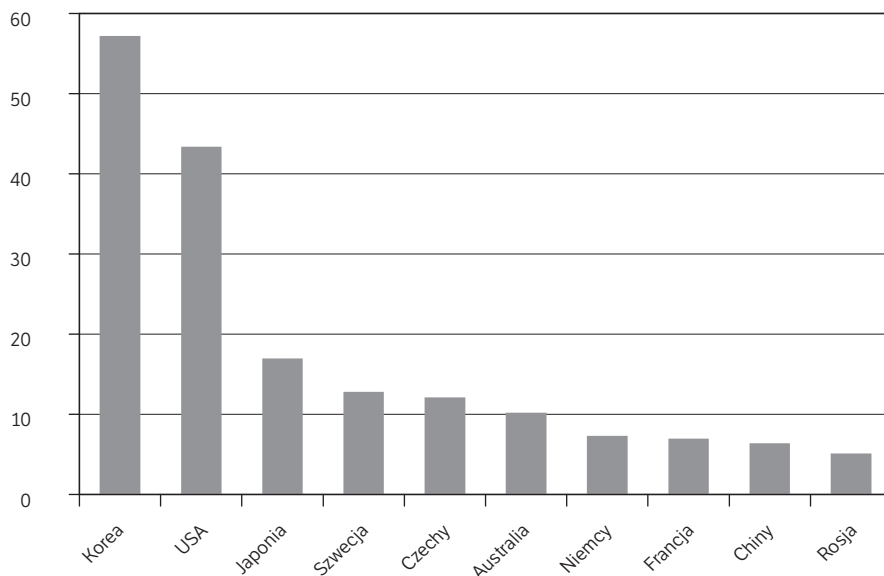
Trendy społeczne w Republice Mongolii

Obecność koreańskiej fali w Republice Mongolii może nie wydawać się zaskakująca, zważywszy na globalny zasięg tego zjawiska. Ekspozycja Mongolii na jego wpływ jest jednak szczególnie duża. Główny powód takiej sytuacji to znacząca migracja ekonomiczna Mongołów do Korei Południowej⁶⁹. W 2024 r. szacowana była na przeszło 55,8 tys. osób, co oznacza niemal potrojenie liczby migrantów od początku stulecia. W imigran-

„Climate Change Laws of the World” [online], 28 VI 2020 [dostęp: 30 X 2025]: <https://climate-laws.org/document/korean-new-deal_a665>; *Korea's Green New Deal towards a Low-Carbon Society*, Ministry of Economy and Finance, [b.d.m.w.]: <<https://www.greencclimate.fund/sites/default/files/event/koreas-green-new-deal-moef-international-conference-green-new-deal.pdf>> [dostęp: 30 X 2025].

- 69 Nie jest mi znana średnia dla całej populacji, ale w przypadku specyficznej grupy migrantek wychodzących za Koreańczyków w ramach *martial mobility* nie przekraczała ona 25 lat. С. В. Кириченко, *Трансграничные миграции граждан Монголии в Южную Корею: ресурс или источник противоречий?*, „Известия Иркутского государственного университета. Серия: Политология. Религиоведение” 2016, № 18, s. 102. Badania na próbie wskazują, że 65 proc. mongolskich migrantów w Korei ma do 35 lat. Por. A. Zanabazar, N. S. Kho, S. Jigjiddorj, *The Push and Pull Factors Affecting the Migration of Mongolians to the Republic of South Korea*, „SHS Web of Conferences. EDP Sciences” 2021, vol. 90, s. 4–5; *Understanding the Situation of the Mongolian Diaspora*, IOM Mission in Mongolia, Ulaanbaatar 2023, s. 7–8: <https://mongolia.iom.int/sites/g/files/tmzbd1611/files/documents/2024-01/understanding-the-situation-of-the-mongolian-diaspora_eng.pdf> [dostęp: 30 IX 2025].

ckiej dzielnicy Seulu Itaewon⁷⁰ powstał nawet mongolski mikrodystrykt. Mongołowie zdobywają w Korei nie tylko edukację, ale też doświadczenie i umiejętności w nowoczesnych gałęziach przemysłu i produkcji, które w Mongolii nie są rozwinięte. Mongolska diaspora w Korei jest nie tylko najliczniejszą **na świecie**, ale też stanowi zupełnie nowy fenomen, związany z transformacją lat dziewięćdziesiątych, a co za tym idzie – z młodszymi pokoleniami⁷¹.

Wykres 2. Kraje z najliczniejszą diasporą z Republiki Mongolii (w tys.)

Źródło: oprac. własne na podstawie: *Understanding the Situation...*

Wśród przyczyn reorientacji Mongolii na Koreę Południową można wskazać poszukiwanie nowych wzorców modernizacji. W latach dziewięćdziesiątych szczególną estymą darzono Stany Zjednoczone jako pierwszą potęgę i zwycięski podmiot w rywalizacji ze Związkiem Radzieckim. Pomimo erupcji lokalnej sceny hip-hopowej czy ekspansji misjonarskiej mormonów i ewangelików mongolskie społeczeństwo zachowywało

70 Por. także: *Mongolians Participated in the Itaewon International Global Village Festival 2022 Held in South Korea*, „Facebook. MNB World” [online], 19 X 2022 [dostęp: 15 X 2025]: <<https://www.facebook.com/watch/?v=5780555102007378>>.

71 A. Zanabazar, N. S. Kho, S. Jigjiddorj, *The Push...*, s. 4–5.

dystans do nowych trendów społeczno-kulturowych. Ze względu na powiązania gospodarcze i transfer technologiczny ważnym punktem odniesienia stały się Chiny, jednak z tym krajem Mongolię łączą złożone i ambiwalentne relacje⁷². Na tle wspomnianych państw fenomen popularności Korei polega na skróceniu dystansu kulturowego, gdyż w przeciwieństwie do USA jest to kraj azjatycki, jednak niebudzący historycznych resentymentów ani politycznych napięć jak Chiny.

Trudno ustalić początek i oszacować skalę zachodzącego w Mongolii procesu społeczno-kulturowego, jakim jest koreańska fala. Łatwiej wskazać na dwa kamienie milowe w jej relacjach politycznych z Koreą. W globalnych stosunkach międzynarodowych zachodzą fundamentalne zmiany, ale bilateralne mongolsko-koreańskie relacje polityczne, a przede wszystkim społeczne, rozwijają się w stałym trendzie absorbowania przez Mongołów koreańskich wpływów. Potwierdzają to słowa ambasadora Korei w Ułan Bator Choi Jin-wona:

Korea i Mongolia mają bliskie stosunki oparte na solidnych kontaktach międzyludzkich, ale uważam, że koreańskie inwestycje w Mongolii powinny być bardziej strategiczne. Myślę, że powinniśmy się zastanowić, jak przekształcić nasze bliskie stosunki międzyludzkie we wspólną pracę gospodarczą⁷³.

Świadoma orientacja części mongolskich elit politycznych na kierunek koreański może świadczyć o powiązaniu tych postaw z nastrojami społecznymi – na wytyczanie ich lub podążanie za nimi. Przykładem może być decyzja władz stolicy, jednej z centralnych ulic zmienić nazwę na *Seulska*.

Od czasu wydania przez burmistrza dekrety o nadaniu ulicy nazwy stolicy Republiki Korei, co jest wyrazem braterskich relacji, Koreańczycy

72 J. Rowiński, K. Golik, *Niepodległość Mongolii w polityce Chin po II wojnie światowej*, „Stosunki Międzynarodowe – International Relations” 2011, t. 44, nr 3–4, s. 273–282.

73 Lee S., *Korea an Ideal Partner to Help Mongolia Grow, Seoul's Envoy Says*, „Korea JoongAng Daily” [online], 28 IV 2025 [dostęp: 10 VIII 2025]: <<https://koreajoongangdaily.joins.com/news/2025-04-28/national/diplomacy/Korea-an-ideal-partner-to-help-Mongolia-grow-Seouls-envoy-says/2290219>>.

hojnie wspierają ją w zagospodarowaniu terenu, oświetleniu, remoncie dróg i dekoracji, a nawet finansowo⁷⁴.

Widzimy zatem pragmatyczny ruch władz lokalnych zachęcający Koreę do wsparcia i zwiększenia jej finansowej i ekonomicznej obecności w stolicy kraju. Drugim kamieniem milowym, który świadczy o zwrocie w myśleniu mongolskich elit, jest próba zindygenizowania koncepcji *smart city* poprzez ogłoszenie projektu Mairdar City⁷⁵. Pomimo dyskursywnego osadzenia tej idei w tradycji mongolskiej i filozofii buddyjskiej przy tworzeniu założeń dotyczących miasta włodarze wzorowali się na Tienincinie, a sama idea *smart city* i rozwiązania technologiczne wskazują na inspiracje z Chin i Korei.

Koreańskie inwestycje i projekty stanowią impuls rozwojowy dla gospodarki mongolskiego państwa. W Ułan Bator jest coraz więcej koreańskich restauracji, ale koreańscy ekspaci tworzą niedostępne dla Mongołów ekskluzywne enklawy spotkań i rozrywki. Do Koreańczyków mieszkających w Mongolii przylgnał stereotyp hermetyczności i zamknięcia we własnym środowisku, i to nawet wśród mających podobną opinię Chińczyków. Moi mongolscy rozmówcy rzadko jednak zwracali uwagę na ten aspekt. Około czterdziestoletni zawodowy kierowca z Ułan Bator twierdził w 2007 r., że wielokrotnie woził koreańskich biznesmenów: „Oni mają swoje własne kluby i bary karaoke. Mongołowie nie mają tam wstępu”. Mówił to jednak jako ciekawostkę, bez wyraźnych negatywnych emocji. Koreańska studentka Państwowego Uniwersytetu Mongolskiego przewidywała natomiast w 2007 r.: „Mongołowie bardzo lubią Koreańczyków, ale to się zmieni z powodu ich ekskluzywnego zachowania”.

Późniejsze badania nie potwierdziły tej tezy, a owa ekskluzywność mogła wręcz stać się w Mongolii prestiżowa, szczególnie że żyjący tam Koreańczycy nierzadko podejmowali próbę nauki lokalnego języka.

74 Oryg. cyt.: „Хотын даргын захирамж гарч ах дүүгийн харилцаат БНСУ-ын нийслэлээр уг гудамжийг нэрлэх болсноор тохижилт, гэрэлтүүлэг, зам засвар, засал чимэглэлд нь солонгосчууд харамгүй санаа тавьж хөрөнгө санхүүгээр ч чамлахааргүй тусалж байгаа”. Б. Сүрэн, *Сөүлийн гудамж нэрээ 1996 онд авчээ* [‘Uł. Seulska otrzymała nazwę w 1996 r.], „Go Go” [online], 14 VII 2009 [dostęp: 30 X 2025]: <<https://gogo.mn/r/yw1wd>>.

75 I. Charleux, *The Grand Maitreya Project of Mongolia: A Colossal Statue-cum-Stupa for a Happy Future of „Loving Kindness”*, „Contemporary Buddhism” 2020, vol. 21, No. 1-2, s. 73-132.

Dotyczyło to zarówno pracujących w interiorze implementatorów projektów pomocowych, jak i przedstawicieli biznesu. Podobieństwa w strukturze języków sprzyjało procesowi nauki, choć koreański akcent w mongolskim, który przypomina wymowę Mongołów z Chin Wschodnich, rodził nieporozumienia. Około trzydziestoletni przedsiębiorca z Seulu zwracał mi uwagę na ten problem w rozmowie przeprowadzonej w 2007 r. w Ułan Bator:

Wieczorem jechałem taksówką i rozmawiałem przez telefon z mongolskim znajomym, gdy zorientowałem się, że zostałem wywieziony gdzieś za miasto w ciemność. Na moje pytania kierowca odpowiadał zdawkowo, z agresją. W końcu rzucił coś o zrobieniu porządku z nami z Mongolii Wewnętrznej. „Ależ ja jestem Koreańczykiem!” – odpowiedziałem mu. Kierowca radykalnie zmienił ton i stał się wylewnie przyjazny. Zawrócił, dowiózł mnie do celu i nie wziął pieniędzy za kurs.

Ekonomiczna obecność Koreańczyków w Mongolii tworzy sprzyjające warunki do masowej absorpcji współczesnej koreańskiej kultury. Korea jest bardziej rozwinięta niż Rosja, jest krajem postperyferyjnym, nie jest mocarstwem jak USA i nie wzbudza niechęci jak Chiny. Z tych powodów Republika Mongolii stała się pierwszym i jak dotąd jedynym krajem na świecie, w którym najpopularniejszym językiem obcym w nauce pozaszkolnej jest koreański. Koreańskie wpływy kulturowe obrazuje fakt, że nawet w czasie tradycyjnego **święta** Cagaan Sar (mongolskiego Nowego Roku) na stołach poza tradycyjnym nabiałem i potrawami mięsnymi, rosyjską wódką i polskimi cukierkami gości kimcz⁷⁶.

W Korei konfucjańskie koncepcje obejmowały z jednej strony system silnie patriarchalny, a z drugiej hierarchiczną wyższość kultury (*wén*) nad siłą (*li*). W kulturze mongolskiej siła i intelekt (kultura) to manifestacja tej samej siły życiowej *süld*⁷⁷. U Mongołów tło kulturowe i sposoby myślenia są odmienne niż w tradycjach buddyjsko-konfucjańskich, co czyni tę kulturę fuzję jeszcze bardziej interesującą. Najbardziej oczywisty i najważniejszy azymut kulturowy dotyczy potęgi Czyngis-chana i pamięci o jego

76 Mongołowie w swojej kuchni w ogóle nie używają pikantnych smaków.

77 Saijncogt W., *Ami-jin sidülge* [‘Kult amina’], t. 1, Kōkeqota [b.r.w.], s. 68–99, 154–254; O. Tangad, *Scheda...*, s. 90–109.

podbojach⁷⁸. Kult siły fizycznej miał nawet przez to aspekt duchowy, jako jeden z przejawów głównej siły witalnej *süld*. Skutkuje to bardzo wysoką pozycją społeczną sportowców, zwłaszcza zapaśników tradycyjnej odmiany *böche*⁷⁹. Do niedawna ikoniczny mongolski mężczyzna był historycznym wojownikiem lub współczesnym pasterzem. Konfrontacja tych wizerunków z rzeczywistością miejską wywołała implikacje dla transformacji kulturowej. Kultura popularna stała się odbiciem wizji miejskiego stylu życia. Nowe warunki zmieniają również relacje społeczne, gdy np. to kobiety zostają głównymi żywicielkami rodzin. Nowa estetyka staje się nie tylko zjawiskiem wizualnym, ale podnosi pytania o koncepcję męskości. Coraz częściej surowa męskość kojarzona jest z życiem wiejskim. Po sedentaryzacji i urbanizacji młodzież w Ułan Bator poszukuje innych wzorców. Estetyka koreańskiej fali przychodzi z pakietem wygładzonego męskiego wizerunku wraz z innymi atrybutami (jak nowe relacje pomiędzy płciami), które pasują do wyimaginowanego nowoczesnego życia w mieście. Dlatego też do głównego nurtu weszły dwie wizje męskości – typ wojownika jako kult tradycji i pasterstwa oraz miękka męskość w głównym nurcie miejskiej kultury popularnej. To współistnienie może czasami powodować napięcie między ideą poszukiwania korzeni na stepach a realiami życia miejskiego.

Fenomenem, który pomimo skali i dynamiki nie został dotąd zauważony w literaturze, stała się ewangelizacja Mongolii przez koreańskich misjonarzy. Specyfiką tego procesu jest to, że koreańską wersję chrześcijaństwa przyjmuje się jako rodzimą religię azjatycką, pochodzącą z prorożkowej kultury koreańskiej. Inną jej cechą jest to, że dynamicznie prozelitowany ewangelicyzm w odmianie kalwińskiej w sferze praktyk ma silny rys ewangelikalny⁸⁰, niczym kościoły neocharyzmatyczne. Koreańska ewangelizacja ma jeszcze głębszy wymiar, penetruje bowiem mongolskie społeczeństwo nie jako nowe, importowane wyznanie, ale właśnie jako religia rodzima. Co więcej, o ile misjonarze chrześcijańscy z innych krajów specjalizowali się w pracy z konkretnymi grupami społecznymi, o tyle według informatora w 2019 r. koreański ewangelicyzm wydawał się już mieć swoje przyczółki we wszystkich klasach społecznych. W 2025 r. rozmówcy

78 Uradyn E. B., *Collaborative...*

79 I. Kabzińska-Stawarz, *Games...*; I. Kabzińska, *Gry...*; O. Tangad, *Scheda...*; też, *Zapaśnik...*, s. 305–327.

80 Bardziej przypomina przez to ewangelicyzm w USA niż w Europie.

z kręgów politycznych potwierdzili, że w aktualnym rządzie i parlamencie, podobnie jak w poprzednich, obecni byli chrześcijanie, choć nie ma pewności, czy można ich nazwać ewangelikami nurtu koreańskiego. Wśród kilku najbogatszych klanów Mongolii wyznanie to jednak ponoć się jeszcze nie przyjęło.

Koreańska kultura, w tym religijność, odpowiadają na mongolskie aspiracje ekonomiczne i kulturowe. Organizacje ewangelickie służą też zaspokojeniu potrzeb wynikających z problemu atomizacji społecznej. Poprzez pracę organiczną i tworzenie nowych instytucji społecznych są w stanie wpływać na transformację społeczną od środka. Jedna z wiernych w koreańskim zborze kalwińskim, która pochodziła z rodziny migrantów, opowiedziała: „Po ukończeniu studiów nie mogłam znaleźć pracy, ale dzięki mojej koleżance z klasy zbliżyłam się do kościoła [koreańskich kalwinistów] [...] znalazłam tu zatrudnienie”. Na pytanie o relacje rodzinne po konwersji odpowiedziała krótko: „Tylko ja zostałam chrześcijanką, moja rodzina nie akceptuje mojego wyboru, więc jeszcze bardziej zbliżam się do wspólnoty”. Praktyki kalwinistów stają się kompatybilne z koreańską kulturą masową w obszarze budowy indywidualizmu oraz walki o prawo do ekspresji (także przez mężczyzn). Gdy w piątek na spotkanie z koreańskim pastorem przyszła tylko para narzeczonych, on nakazał im: „A teraz wyznajcie Chrystusowi swoje grzechy”. Każdy z uczestników zaczął opowiadać o swoich słabościach i błędach, co zmieniało się w niemal teatralną ekspresję emocji, zakończoną spazmatycznymi wybuchami błagań i płaczu. W tradycyjnej kulturze mongolskiej tego typu forma wyrazu emocjonalnego była nie do przyjęcia. W zborze za to zachęca się do psychoanalizy oraz ekstrawertyzmu, które mają oczyszczać ze złych emocji. Nowe modele postaw są stopniowo przyjmowane i praktykowane publicznie. Członkowie koreańskiego zboru wskazywali na problemy w relacjach rodzinnych w związku z funkcjonowaniem zgodnie z regułami nowej religii. Może to oznaczać, że faktycznie stosowali jej zakazy i nakazy, nie ograniczając się do wspólnotowych obrzędów. Kontrastowało to z informacjami od chrześcijańskich misjonarzy innych obrządków, którzy otwarcie narzekali na problemy z przyjęciem przez wiernych zasad ich zborów czy parafii⁸¹.

81 Problem miał dotyczyć nawet adeptów w seminarium katolickim, wśród których miały się zdarzać przypadki sprzeniewierzenia mienia parafii i luźne podejście do celibatu. Wywiady autorki, Ułan Bator, 2006–2007.

Dynamikę ewangelizacji dobrze ilustrują statystyki. Z informacji, które w 2019 r. uzyskałam od koreańskiego pastora kalwińskiego, wynika, że w liczącym ok. 1,5 mln mieszkańców Ułan Bator funkcjonuje trzysta domów modlitwy tylko z tego obrządku. Żadna inna rodzima czy zagraniczna religia ani obrządek nie działa w takiej skali instytucjonalnej i nie notuje tak dynamicznego tempa przyrostu gmin wyznaniowych. W tej sytuacji nie można nawet wykluczyć, że w przyszłości chrześcijaństwo przeszczepione przez Koreańczyków uzyska prymat konfesyjny w Mongolii, a przynajmniej w jej stolicy.

Powyższe przykłady potwierdzają silny wpływ Korei na nowo zurbanizowane społeczeństwo Mongolii. Co więcej, obecne trendy wskazują na dalsze trwałe zmiany społeczne w tym państwie. W analizie koreańskich wpływów Mongolia wydaje się przypadkiem ekstremalnym, jednak dobrze ilustruje zjawisko eksportu idei modernizacyjnych do krajów rozwijających się.

Wnioski

Ekspansja koreańskiej idei nowoczesności w krajach rozwijających się uwarunkowana jest procesami urbanizacyjnymi. Nowi postnomadyczni osadnicy miejscy w Ułan Bator poddani są ekspozycji na koreańskie wpływy kulturowe. Tak jak w wielu tradycyjnych kulturach powstają tu dylematy, którą część tradycji zachować i w jaki sposób. W modernizującej się Korei Południowej prestiż uzyskały kultura amerykańska i japońska, przez co wpłynęły na rozwój nowoczesnej kultury rodzimej. Ten sam mechanizm wchłaniania obcej kultury jako znaku modernizacji powtórzył się w innych krajach, lecz tym razem faworyzowana była kultura koreańska, którą postrzegano już jako atrybut awansu społecznego. Stąd też rozpowszechnienie w Mongolii języka koreańskiego, kuchni, estetyki czy religii można uznać za przejaw aspiracji rozwojowych jej mieszkańców. Przyszłe badania będą się koncentrować na procesach urbanizacyjnych z uwzględnieniem instytucjonalizacji religii. Zamiast zsekularyzowanego miasta⁸² obserwuje się raczej proliferację silnie zinstytucjonalizowanych religii, które zastępują heterodoksyjne, tradycyjne formy religijności i praktyk nomadów.

82 H. Cox, *The Secular City. Secularization and Urbanization in Theological Perspective*, Princeton University Press, New Jersey 2013.

Bibliografia

- Bakytzhanova A., Tuleshova L., *K-Pop as a Main Tool of Korean „Soft Power” towards Central Asia*, „Journal of Central Asian Studies” 2023, vol. 92, No. 4.
- Campbell T. L. II, Keys Y. Ph., *Corporate Governance in South Korea: The Chaebol Experience*, „Journal of Corporate Finance” 2002, vol. 8, No. 4.
- Cendrowski W., *The Patterns of the Nomad in Buryat Urban Culture*, „Prace Etnograficzne” 2021, t. 49, nr 1–2.
- Charleux I., *The Grand Maitreya Project of Mongolia: A Colossal Statue-cum-Stupa for a Happy Future of „Loving Kindness”*, „Contemporary Buddhism” 2020, vol. 21, No. 1–2.
- Cox H., *The Secular City. Secularization and Urbanization in Theological Perspective*, Princeton University Press, New Jersey 2013.
- The Developmental State*, ed. M. Woo-Cumings, Cornell University Press, Ithaca–London 1999.
- Diniejko A., *Polityka kulturalna Korei Południowej w dobie globalizacji*, „Gdańskie Studia Azji Wschodniej” 2013, z. 3.
- Diniejko-Wąs A., „*Flower Boys*” czyli feminizacja wizerunku młodego mężczyzny w południowokoreańskich mediach, „Zeszyty Naukowe Uczelni Vistula” 2014, nr 34.
- Dulam B., *Indigeneity of Neoliberalism in Mongolia’s Nation Building*, „Vilnius University Open Series” 2025.
- „The Economist”, 22 V 2025.
- Empson R. M., *Subjective Lives and Economic Transformations in Mongolia. Life in the Gap*, UCL Press, London 2020.
- Ganghariya G., Kanozia R., *Proliferation of Hallyu Wave and Korean Popular Culture across the World: A Systematic Literature Review from 2000–2019*, „Journal of Content, Community & Communication” 2020, vol. 11.
- Gardelle L., Zhao Zh., *Being a Herder in Contemporary Mongolia: Nomadic Identity and Nationhood Building at School*, „Asian Ethnicity” 2019, vol. 20, No. 3.
- Hamilton C., *Class, State and Industrialisation in South Korea*, „IDS Bulletin” 1985, vol. 15, No. 2.
- Harvie C., Lee H. H., *Export-Led Industrialisation and Growth: Korea’s Economic Miracle, 1962–1989*, „Australian Economic History Review” 2003, vol. 43, No. 3.
- Hong A., *Korean Fusion: Consuming a Globalized Korea through Food and Music*, Bucknell University, [Lewisburg] 2021 (Student Thesis): <https://digitalcommons.bucknell.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1574&context=honors_theses> [dostęp: 31 VII 2025].
- Horizons of Futures in Post-Utopian Mongolia*, ed. I. Stolpe, J. Nordby, Sh. Goerlitz, EB-Verlag, Berlin 2021.
- Humphrey C., Sneath D., *The End of Nomadism? Society, State, and the Environment in Inner Asia*, Duke University Press 1999.
- Johnson C., *The Developmental State: Odyssey of a Concept*, [w:] *The Developmental State*, ed. M. Woo-Cumings, Cornell University Press, Ithaca–London 1999.

- Jung S. H., *The Korean Development Strategy: Trajectories of the Korean Economic Development, 1961–2010*, „Journal of the Economic Geographical Society of Korea” 2011, vol. 14, No. 4.
- „K-Developedia” [online, dostęp: 19 VIII 2025]: <<https://www.kdevelopedia.org/>>.
- Kabzińska I., *Gry mongolskie i koncepcja sił życiowych*, [w:] *Lokalne i globalne perspektywy azjanistyczne. Księga jubileuszowa dla Profesora Sławoja Szynkiewicza*, red. K. Baraniecka-Olszewska, I. Kabzińska, O. Tangad, Instytut Archeologii i Etnologii PAN, Polska Akademia Nauk, Warszawa 2018.
- Kabzińska-Stawarz I., *Games of Mongolian Shepherds*, Institute of the History of Material Culture, Warsaw 1991.
- Kim K., *Chaebols and Their Effect on Economic Growth in South Korea*, „Korean Social Sciences Review” 2013, vol. 3, No. 2.
- Kiričenko S. V., *Transgranične migracii graždan Mongolii v Ūžnuū Koreū: resurs ili istočnik protivorečij?*, „Izvestiâ Irkutskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriâ: Politologiâ. Religiovedenie” 2016, № 18.
- Knowledge Sharing Program, „Korea Development Institute” [online, dostęp: 10 VIII 2025]: <<https://www.ksp.go.kr/english/index>>.
- Korea and the Global Society*, ed. Y. Ahn, Routledge, Oxfordshire 2023.
- Korea's Green New Deal towards a Low-Carbon Society*, Ministry of Economy and Finance, [b.d.m.w.]: <<https://www.greenclimate.fund/sites/default/files/event/koreas-green-new-deal-moef-international-conference-green-new-deal.pdf>> [dostęp: 30 X 2025].
- Korean New Deal*, „Climate Change Laws of the World” [online], 28 VI 2020 [dostęp: 30 X 2025]: <https://climate-laws.org/document/korean-new-deal_a665>.
- Kuznets P. W., *An East Asian Model of Economic Development: Japan, Taiwan, and South Korea*, „Economic Development and Cultural Change” 1988, vol. 36, No. 3.
- Lee S., *Korea an Ideal Partner to Help Mongolia Grow*, Seoul's Envoy Says, „Korea JoongAng Daily” [online], 28 IV 2025 [dostęp: 10 VIII 2025]: <<https://koreajoongangdaily.joins.com/news/2025-04-28/national/diplomacy/Korea-an-ideal-partner-to-help-Mongolia-grow-Seouls-envoy-says/2290219>>.
- Levin D. N., *Ethiopia, Japan, and Jamaica: A Century of Globally Linked Modernizations*, „International Journal of Ethiopian Studies” 2007, vol. 3, No. 1.
- Lim J., Rosenhaft E., *Mnemonic Solidarity. Global Interventions*, Springer Nature, Berlin 2021.
- Lim W., *Chaebol and Industrial Policy in Korea*, „Asian Economic Policy Review” 2012, vol. 7, issue 1.
- Lin X., Rudolf R., *Does K-Pop Reinforce Gender Inequalities? Empirical Evidence from a New Data Set*, „Asian Women” 2017, vol. 33, No. 4.
- Lokalne i globalne perspektywy azjanistyczne. Księga jubileuszowa dla Profesora Sławoja Szynkiewicza*, red. K. Baraniecka-Olszewska, I. Kabzińska, O. Tangad, Instytut Archeologii i Etnologii PAN, Polska Akademia Nauk, Warszawa 2018.
- Long D., *Repression and Development in the Periphery: South Korea*, „Bulletin of Concerned Asian Scholars” 1977, vol. 9, No. 2.

- Lyan I., *Ex-Periphery: South Korea's Position vis-à-vis the Global Society*, [w:] *Korea and the Global Society*, ed. Y. Ahn, Routledge, Oxfordshire 2023.
- Małota W., *Korea Południowa. Gospodarka, społeczeństwo, K-kultura*, Difin, Warszawa 2020.
- Mikhalev A., *Three Shades of Red: Power of Symbols or Soviet Legacy in Contemporary Inner Asian Capitals*, „Prace Etnograficzne” 2021, t. 49, nr 1–2.
- „MIKTA” [online, dostęp: 30 X 2025]: <<http://mikta.org/?ckattempt=1>>.
- Min W., Jin D. Y., Han B., *Transcultural Fandom of the Korean Wave in Latin America: Through the Lens of Cultural Intimacy and Affinity Space*, „Media, Culture & Society” 2019, vol. 41, issue 5.
- Mongolians Participated in the Itaewon International Global Village Festival 2022 Held in South Korea*, „Facebook. MNB World” [online], 19 X 2022 [dostęp: 15 X 2025]: <<https://www.facebook.com/watch/?v=5780555102007378>>.
- Mongols from Country to City. Floating Boundaries, Pastoralism and City Life in the Mongol Lands*, ed. O. Bruun, Li N., Nias Press, Copenhagen 2006.
- Oleksiuk M., *Koreańska fala, czyli wpływ i rozprzestrzenianie się kultury koreańskiej w krajach europejskich i amerykańskich*, „Gdańskie Studia Azji Wschodniej” 2021, z. 19.
- Pavitt M., *Hangzhou 2022 Set to Offer South Korean Esports Players Path to Military Service Exemption*, „Inside the Games” [online], 3 I 2021 [dostęp: 17 V 2025]: <<https://www.insidethegames.biz/articles/1102595/hangzhou-asian-games-esports-south-korea>>.
- Plueckhahn R., *Shaping Urban Futures in Mongolia Ulaanbaatar, Dynamic Ownership and Economic Flux*, UCL Press, London 2020.
- Polityka państw azjatyckich. Wyzwania i dylematy*, red. J. Marszałek-Kawa, K. Helnarska, Wydawnictwo „Adam Marszałek”, Toruń 2015.
- Rakowski T., *Lokalne formy rozwoju, samoorganizacja i potencjał sprawczy*, „Kultura i Rozwój” 2016, t. 1, nr 1.
- Rakowski T., *Przepływy, współdziałania, kręgi możliwego. Antropologia powodzenia*, Fundacja Terytoria Książki, Gdańsk 2018.
- Rogers E. M., *Diffusion of Innovations*, 5th ed., Simon and Schuster, New York 2003.
- Rowiński J., Golik K., *Niepodległość Mongolii w polityce Chin po II wojnie światowej*, „Stosunki Międzynarodowe – International Relations” 2011, t. 44, nr 3–4.
- Saijncogt W., *Ami-jin sidülge*, t. 1, Kökeqota [b.r.w.].
- Smith M., *Centre-Periphery Agency Dynamics during Linguistic Imperialism: An Investigation of Korean Perspectives*, „Korea TESOL Journal” 2018, vol. 14, No. 1.
- Sneath D., *The Rural and the Urban in Pastoral Mongolia*, [w:] *Mongols from Country to City. Floating Boundaries, Pastoralism and City Life in the Mongol Lands*, ed. O. Bruun, Li N., Nias Press, Copenhagen 2006.
- Special Exhibition „100 Years of Mongolia: Encounters through Photography”*, „National Museum of Ethnology” [online], 25 III 2022 [dostęp: 30 X 2025]: <https://www.minpaku.ac.jp/en/aitec_event/31311>.

- Steiner-Khamsi G., Stolpe I., *Educational Import. Local Encounters with Global Forces in Mongolia*, Palgrave Macmillan, New York 2006.
- Sun M., *From H. O. T. to GOT7: Mapping K-Pop's Fandom, Media, and Performances in China*, Nanyang Technological University, [Singapore] 2022: <<https://doi.org/10.32657/10356/154690>> [dostęp: 31 VII 2025].
- Sun Y., *Trzy zasady ludu*, red. K. Gawlikowski, M. Ławacz, przeł. A. Łobacz, Wydawnictwo Akademickie „Sedno”, Wyższa Szkoła Psychologii Społecznej, Warszawa 2014.
- Süren B., *Söüliin gudamj neree 1996 ond avchee*, „Go Go” [online], 14 VII 2009 [dostęp: 30 X 2025]: <<https://gogo.mn/r/yw1wd>>.
- Szczap P., *Localizing Ideas of Chot Nutag by Mapping Ulaanbaatar Hip-Hop*, [w:] *Horizons of Futures in Post-Utopian Mongolia*, ed. I. Stolpe, J. Nordby, Sh. Goerlitz, EB-Verlag, Berlin 2021.
- Szczap P., *Surgaal and the Lineage of Mongolian Didactic Hip Hop*, „Global Hip Hop Studies” 2024, vol. 5, No. 1–2.
- Tangad O., *Scheda po Czyngis Chanie. Demokracja po mongolsku*, Collegium Civitas, Wydawnictwo „Trio”, Warszawa 2013.
- Tangad O., *Zapaśnik prezydentem? O kategoriach myślenia wyborców mongolskich*, [w:] *Polityka państw azjatyckich. Wyzwania i dylematy*, red. J. Marszałek-Kawa, K. Helnarska, Wydawnictwo „Adam Marszałek”, Toruń 2015.
- Tsetsenbileg, Purev, Batjargal, *Mongol dahi khotjlt, Uil yavdal ba tolov baidal*, Filozofi, sociologi, erhiin hüreele, Ulaanbaatar 2014.
- Tyburska J., *„Zaatakowani” koreańską falą. Siła kultury popularnej w relacjach Korei Południowej z Chinami, Japonią i Koreą Północną*, Elipsa, Warszawa 2024.
- Understanding the Situation of the Mongolian Diaspora*, IOM Mission in Mongolia, Ulaanbaatar 2023: <https://mongolia.iom.int/sites/g/files/tmzbd1611/files/documents/2024-01/understanding-the-situation-of-the-mongolian-diaspora_eng.pdf> [dostęp: 30 IX 2025].
- Uradyn E. B., *Collaborative Nationalism. The Politics of Friendship on China's Mongolian Frontier*, Rowman & Littlefield Publishers, Plymouth 2010.
- Uradyn E. B., *Nationalism and Hybridity in Mongolia*, Oxford University Press, Oxford 1998.
- Zanabazar A., Kho N. S., Jigjiddorj S., *The Push and Pull Factors Affecting the Migration of Mongolians to the Republic of South Korea*, „SHS Web of Conferences. EDP Sciences” 2021, vol. 90.